

2. Білоус В.С. Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: історія, сьогодення, постаті (до 100-річного ювілею) : науково-краснавче дослідження / В.С. Білоус ; редкол.: О.В. Шестопалюк (голова), Л.М. Воробійова, І.В. Зарванська. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. – 102 с.
3. Державний архів Вінницької області, ф.д.54, оп.1, спр.71, арк.10; спр.61, арк.77; спр.62, арк.70; спр.71, арк.3-6; спр.16, арк.6; спр.16, арк.2.
4. Зінько Ю. Інститут історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: історія та сучасність / Ю. Зінько, П. Григорчук, В. Тучинський // Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення: до 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : матер. XXIII всеукр. наук. іст.-красн. конф., 20-21 жовт. 2011 р. – Вінниця, 2011. – С. 32-37.
5. Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади / Оксана Кісь // Україна Модерна. – Львів ; К., 2007. – Ч. 11. – С. 7-21.
6. Нестеренко В.А. Бібліотечна справа на Поділлі у контексті політичних процесів 1920-1930-х рр. / В.А. Нестеренко // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський, 2009. – Т.14. – С. 385-395.
7. Пастушенко Т. Метод усної історії в історичних дослідженнях України. – Режим доступу: http://klio-mukolaiv.at.ua/prochutatu/usna_istorija.pdf
8. Соломонова Т. Бібліотека Вінницького учительського інституту (1912-1917 рр.) / Тетяна Соломонова // Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення: до 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського : матер. XXIII всеукр. наук. іст.-красн. конф. 20-21 жовт. 2011 р. – Вінниця, 2011. – С. 53-55.
9. Сто років духовності: спогади про бібліотеку ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського / ред. Л.М. Воробійова ; уклад. В.С. Гадамський ; відп. за вип. В.С. Білоус. – Вінниця, 2013. – 67 с.

The article exposes the question of the library history's study as a part of study of local library lore. The role and importance of oral history approach in scientific local lore research were considered. The work experience of Vinnytsia Pedagogical University's library was illuminated.

Key words: local library lore, oral history, library history, library research, Vinnytsia State Mykhailo Kotsiubynsky Pedagogical University library.

Отримано: 28.01.2015

УДК 021.62:027.7(477.43)«1989/2014»

Н. В. Крик,
м. Кам'янець-Подільський

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АБОНЕМЕНТУ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА (1989-2014 рр.)

У статті досліджується історія створення та чвертьстолітня діяльність абонементу історичного факультету наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Ключові слова: бібліотека, абонемент, фонд, книговидача, відвідування.

Важливе місце в суспільстві займають бібліотеки, справляючи відчутний вплив на рівень освіти і культури населення. До історії утворення та діяльності абонементу, як підрозділу наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, зверталися у своїх дослідженнях

В.С. Прокопчук, Л.Ф. Філінюк [10], В.А. Дубінський, Т.В. Сулятицька [9] та ін., однак вона ще не була предметом окремого наукового аналізу.

Мета статті – відтворити процес утворення та діяльності абонементу історичного факультету.

Історія підрозділу бере початок ще 1949 року, коли бібліотека разом із інститутом була переміщена в колишню міську чоловічу гімназію (нині тут працює історичний факультет). Доправити книги в Старе місто було не так просто, оскільки на той час ще не був відбудований зруйнований під час війни Новопланівський міст. Доводилося діставатися через Польські фільварки, що вимагало додаткових зусиль і часу. Бібліотека зайняла дві просторі аудиторії, у лівому крилі на першому поверсі розмістився читальний зал. Згодом до нього було перенесено і увесь бібліотечний фонд – 21236 примірників книг, звідки проводилася видача книг і на абонемент, і до читального залу [10, с.84]. Незважаючи на труднощі, книговидача на абонементі 1949 року склала 31385 примірників.

Водночас колектив приступив до складання систематичного каталогу [10, с.84; 5, с.1-3]. Завідувач бібліотеки Йосип Іванович Токар спонукав колег до навчання та постійного підвищення фахового рівня. 1950 року книжковий фонд бібліотеки зріс до 33092 примірники, книговидача на абонементі досягла 20685 документів [6, с.1-4]. Наступного 1950-1951 навчального року – ще на 9634 примірники книг і брошур. Придбано нові підручники з історії, фізики, математики, шкільної гігієни, значну кількість суспільно-економічної та художньої літератури. Упродовж 1951-1952 навчального року бібліотеку поповнило ще 11 тис. примірників книг, брошур і журналів. 1953 року фонд вже налічував 49084 примірники літератури. Абонемент і читальний зал відвідало 47050 читачів, їм було видано 91875 документів [10, с.85-86].

З жовтня 1954 до 1990 року в інституті та бібліотеці працювала Зоя Яківна Маслова, на історичному факультеті вела документацію кафедри, видавала викладачам і студентам навчально-методичну, довідкову та іншу літературу. Коли вона розпочала роботу, на факультеті навчалось 100 студентів, з роками їх кількість зросла до 500 осіб. Це зумовило необхідність створення спеціалізованого читального залу. Ініціатором такого нововведення виступив тодішній декан факультету доцент А.О. Копилов, а Зоя Яківна здійснила комплектування фонду, оформлення читального залу [10, с.91]. Народилася Зоя Яківна 21 грудня 1920 року в селі Зубарі Даровського району Кіровської області (Росія) у селянській сім'ї. Згодом батьки переїхали на постійне місце проживання до м. Уфі (Башкирія). Тут у 1937-1940 рр. вона навчалася в педагогічному технікумі, після успішного завершення якого вступила на історичний факультет Башкирського державного педагогічного інституту ім. К. Тімірязєва. Радість навчання була затьмарена війною. Не дивлячись на труднощі, у червні 1944 року отримала диплом учителя історії середньої школи [2, с.657-658].

Того ж року вийшла заміж за військового і прибула до Кам'янця-Подільського, місця служби чоловіка. Викладала історію і основи конституції СРСР у сільськогосподарській школі. Протягом 1947-1951 рр., під час навчання чоловіка у військовій академії в Москві, працювала вихователькою лікувально-санаторного управління Кремля.

Згодом сім'я повернулася до Кам'янця-Подільського, де росіянка Зоя Маслова залишилась назавжди, стала подолянкою, полюбила місто і край. Її робота була тісно пов'язана з літературою, яку відбирала у фондах бібліотеки і формувала фонд кабінету, кваліфіковано намагалася якісно задовільнити чи-

тацькі запити [2, с.659]. З повагою та вдячністю студенти не раз відгукувалися про її роботу [3, с.1; 7, с.216].

Отже, 1949 року з розподілом фонду постав абонемент історичного факультету як окремих підрозділ [9, с.22]. Очолив роботу абонементу Халайчан Володимир Петрович, а дещо пізніше – Мороз Олена Станіславівна.

Народився Володимир Петрович 13 травня 1970 року в м. Кам'янець-Подільському. 1987 року закінчив Більську середню школу та вступив на навчання до Київського державного інституту культури ім. О.С. Корнійчука. 1991 року отримав диплом з відзнакою за спеціальністю бібліотекаря та бібліографа. Одразу ж після закінчення інституту був направлений на роботу до бібліотеки Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту ім. В.П. Затонського [11, арк.3-4]. З 1 березня 1991 р. згідно наказу № 55-к прийнятий на посаду бібліотекаря інституту з посадовим окладом 235 крб. [11, арк.7]. 10 вересня 1991 р. згідно наказу № 72-к переведений на посаду старшого бібліотекаря інституту [11, арк.8]. З 1 вересня 1997 р. звільнений із посади бібліотекаря бібліотеки університету за власним бажанням [11, арк.11].

З 5 січня 1996 р. абонемент історичного факультету очолювала бібліотекар I категорії Мороз (Фрімер) О.С. [8, арк.5]. Народилася Олена Станіславівна 6 листопада 1964 р. в м. Кам'янець-Подільському в сім'ї військовослужбовців. 1978 р. закінчила 8 класів середньої школи № 2 смт. Скала-Подільська, 1981 року – Кам'янець-Подільську середню школу № 8. Того ж року вступила до Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету ім. В.П. Затонського. 1987 року отримала диплом учителя історії. 1985 року вийшла заміж за військового. Через два роки народилася донечка, яку назвали Анна. 1994 року успішно закінчила вищі бібліотечні курси при Російській державній бібліотеці м. Москви та отримала диплом бібліотекаря [8, арк.3]. 15 квітня 1997 року вдруге вийшла заміж за військового Фрімера Юрія Борисовича [8, арк.8].

Працьовитість, доброта, скромність міцно переплелися в її характері, з нею радилися, консультувалися, їй вдячні тисячі випускників-істориків за доброту, інтелігентність, привітність, сердечність, готовність допомогти кожному. Усі доручення виконувала сумлінно і своєчасно, чим здобула собі великий авторитет і глибоку шану в колективі історичного факультету та бібліотеки університету. 13 серпня 1997 р. звільнилася з посади бібліотекаря у зв'язку з виїздом до Ізраїлю [8, арк.13-14].

З вересня 1998 року абонемент історичного факультету очолювала бібліотекар II категорії Ткач Тетяна Володимирівна.

Велику допомогу в розвитку підрозділу надавали директори університетської бібліотеки Йосип Іванович Токар, протягом 1993-2000 р. – С.Г. Стадник, а з 2000 по 2004 рік – кандидат історичних наук В.С. Лозовий, зусиллями якого було започатковано вивчення історії книгозбірні. За час його керівництва фонд книгозбірні виріс з 820735 до 881151 документа, поповнився новою літературою й абонемент історичного факультету [10, с.91; 4, с.72].

1 вересня 2004 року бібліотеку Кам'янець-Подільського державного університету очолив історик, педагог, активний організатор краєзнавчого руху, автор численних монографій та книг з історії рідного краю нині доктор історичних наук, професор кафедри архівознавства, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін, заслужений працівник народної освіти, член-кореспондент Української академії історичних наук Віктор Степанович Прокопчук [1, с.731-744].

Із приходом нового директора, пріоритетним напрямком роботи книгозбірні, як і раніше, залишився книжковий фонд, який формується передусім за рахунок найновішої україномовної, у тому числі навчальної, навчально-методичної, наукової, художньої літератури, нових довідкових, енциклопедичних

видань. Як результат, тільки за останніх десять років (2004-2014) фонд бібліотеки зріс із 840945 до 965000, або майже на 125 тис. документів [10, с.105]. Колектив бібліотеки розпочав комп'ютеризацію бібліотечних процесів, створено електронний каталог на 390 тис. бібліографічних записів та фонд повнотекстових електронних документів – 16 тис. примірників.

У своїй роботі підрозділ керується законодавчими актами про освіту та бібліотечну справу, безпосередньо законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», постановами Кабінету Міністрів, які визначають розвиток культури та освіти, керівними документами органів управління з питань бібліотечної справи, техніки безпеки, протипожежного захисту, а також статутом і правилами внутрішнього трудового розпорядку вузу. З 1 грудня 2010 року підрозділ очолює провідний бібліотекар Крик Назарій Васильович. На сьогоднішній день фонд підрозділу нараховує 24142 примірники – переважно, підручники, посібники, наукова, довідкова література з різних галузей знань. Це – література з всесвітньої історії, історії первісного суспільства та стародавнього світу, середніх віків, історії України, народів Росії, археології, історіографії, історії зарубіжних країн, педагогіки, психології, етики, естетики, політології, держави і права, філософії, методики викладання історії тощо.

Література розставлена в систематично-алфавітному порядку: усі документи розміщені на полицях згідно таблиць ББК, а в межах відділу – в алфавітному порядку. Кожен стелаж забезпечений паспортом та поличними роздільниками. Значний вплив на якість та повноту обслуговування справляють дипломні та магістерські роботи випускників факультету, які згідно актів передаються з деканату. Роботи зберігаються на стелажах, розставлені по роках та відповідних кафедрах. До них неодноразово звертаються викладачі, студенти, магістранти та працівники університету при написанні дипломних, магістерських робіт, дисертацій, монографій тощо.

Поповнення книжкового фонду абонементу історичного факультету здійснюється з відділу комплектування через супровідний документ: накладну чи акт, отримана література реєструється в «Інвентарній книзі». Паралельно з традиційним джерелом поповнення книжкового фонду – закупівлею літератури, підрозділ отримує книги від учасників акції «Подаруй бібліотеці книгу»: підручники, навчальні і методичні посібники тощо. Акція набрала таких масштабів, що назріла необхідність унормувати її проведення відповідним положенням. У ньому чітко визначені мета і завдання акції, спрямовані на посилення ролі книги в навчально-виховному процесі, залучення викладацького та студентського колективів до поповнення фонду бібліотеки методичною, художньою, довідковою літературою та навчально-методичними посібниками. Керівництво акцією і визначення переможців покладено на спеціальну комісію. Щоб стати учасником акції, необхідно подарувати бібліотеці через будь-який підрозділ ту чи іншу книгу і попросити її працівників зареєструвати дарувальника як учасника акції. Витрати на заохочення переможців здійснюють ректорат і профспілковий комітет [10, с.101]. Серед активних меценатів – ректор професор С.А. Копилов, декан історичного факультету доцент В.А. Дубінський, директор наукової бібліотеки професор В.С. Прокопчук, професори О.М. Завальнюк, А.Г. Філіпюк, Л.В. Баженов, Ю.А. Хоптяр, І.В. Рибак, О.М. Федьков, С.В. Олійник та ін. Практикується також поповнення підрозділу актуальною літературою шляхом закупівлі необхідних книг взамін загублених. Завідувачем абонементу готуються списки найзাপитаніших книг і передаються до відділу комплектування.

Основними показниками роботи підрозділу є книговидача та відвідування. Уся книговидача в підрозділі студентам денної та заочної форми навчання

здійснюється через програму «УФД. Бібліотека», яка вважається однією з кращих, а головне – вона поширена в системі бібліотек вищої школи України, що полегшує інтеграцію в їх інформаційний простір. Програма підтримує паперові технології: друк каталожних карток, книжкових формулярів і списків, обслуговування користувачів в автоматизованому режимі за допомогою комп'ютера, сканера, штрих-кодування читацьких квитків, книг і закріплення конкретного документа в електронному формулярі читача [10, с.107].

За 2014 навчальний рік книговидача підрозділу становить 15000 документів, серед яких навчальна література становить 13368, наукова – 512, літературно-художня – 227, інша – 893. На абонементі зареєстровано 655 користувачів, переважно студенти та працівники історичного факультету, які відвідали підрозділ 8000 разів. Для збереження і, водночас, популяризації документального масиву проводиться комплекс заходів: індивідуальні бесіди, пам'ятки, публікації списків нової літератури в газеті «Студентський меридіан», «Клю», на Сайті. Завідувач абонементу прагне виховати в користувачів почуття відповідальності за стан отриманої книги, дбайливе ставлення до неї. З фондом ведеться постійна робота. При прийомі-видачі ретельно відслідковуємо, в якому стані книги, нагадуємо про терміни користування та відповідальність. У перших числах вересня як і в попередні роки, було проведено бібліотечно-бібліографічні уроки на перших курсах, студентів проінформували про бібліотечні послуги, фонд бібліотеки, його кількісний та якісний склад, правила користування, відповідальність за шкоду, заподіяну книзі, про довідково-бібліографічний апарат, правильне заповнення формуляра читача тощо.

Окрім головної функції – документовидачі бібліотекар займається розстановкою фонду, вливанням у нього нових надходжень, виявляє пошкоджені книги, при потребі їх ремонтує, очищає книги та полиці від пилу, що сприяє кращому збереженню літератури. Працівник підрозділу веде зошит незадоволеного запиту читачів, в якому відстежує найнеобхіднішу для навчального процесу літературу, проводить роботу з боржниками, допомагає студентам і викладачам підібрати літературу до практичних та семінарських занять, надає довідки про наявність літератури з відповідної тематики.

Якість обслуговування абонементу також залежить від інформаційної та просвітницької діяльності. Так, за 2014 рік видано 215 довідок, проведено бесіди та огляди літератури, підготовлено 12 книжкових виставок, серед яких є й 2 віртуальні. Ведуться картотеки «дипломних та магістерських робіт». Нові надходження представлені в постійнодіючій виставці «Нові надходження літератури», інформація про проведені заходи розміщується на сайті бібліотеки. Індивідуальне інформування здійснюється в режимі ВРІ і ДОК.

Завідувач підрозділу бере постійну участь у засіданнях методичної ради бібліотеки, координаційних нарадах, представляє підрозділ на різних конференціях, нарадах, семінарах, пов'язаних із специфікою діяльності структурного підрозділу, займається науково-дослідницькою та методичною роботою, розробкою та реалізацією програм розвитку бібліотеки. Робота підрозділу планується, щорічно подається звіт про роботу підрозділу.

Отже, робота абонементу історичного факультету спрямовується на якісне та оперативне обслуговування користувачів факультету, вивчення їх інформаційних потреб з метою оптимального задоволення. Для цього ведеться картотека «Незадоволеного запиту читача», студентам постійно надаються довідки, як загальні, так і тематичні. Фонд популяризується шляхом оформлення виставок, проведення зустрічей з авторами, презентації видань, організації інших масових заходів.

Список використаних джерел:

1. Баженов Л.В. Віктор Степанович Прокопчук / Л.В. Баженов // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський : Оіом, 2003. – Т. 1. – С. 731-744.
2. Гаврищук А.П. Маслова Зоя Яківна / А.П. Гаврищук // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 1. – С. 657-662.
3. Дрозда М. Наша Зоя Яківна / М. Дрозда // Радянський студент. – 1979. – 8 берез. – С. 1.
4. Завальнюк О.М. До історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (1918-2010 рр.) : довід.-стат. матер. / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарницький. – Кам'янець-Подільський : Оіом, 2011. – 112 с.
5. Звіт бібліотеки Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту за 1949 рік // Архів Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. – С. 1-3.
6. Звіт бібліотеки Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту за 1950 рік // Архів Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. – С. 1-4.
7. Кантлін С.О. Бібліотека Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту на сторінках газети «Радянський студент» / С.О. Кантлін // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Наукова бібліотека; редкол.: О.М. Завальнюк (голова), В.С. Прокопчук (відп. ред.) [та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 213-221.
8. Мороз (Фрімер) Олена Станіславівна // Архів Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, ф.10, оп.28 а, спр.63, 44 арк.
9. На допомогу першокурснику : довідник для студентів іст. ф-ту / упоряд.: В.А. Дубінський, Т.В. Сулятицька; за ред. С.А. Копилова. – 5-е вид., доопр. і доп. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 68 с.
10. Прокопчук В.С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки становлення й розвитку / В.С. Прокопчук, Л.Ф. Філіпчук. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – 284 с.
11. Халайцян Володимир Петрович // Архів Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, ф.10, оп.28, спр.167, 12 арк.

The article explores the history of creation and activity quarter-subscription historical faculty research library Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University.

Key words: library, a subscription fund delivery of books, visit.

Отримано: 4.02.2015

УДК 02:378(477)

Т. В. Новальська,
м. Київ

ВИЩА БІБЛІОТЕЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: СТОРІНКИ ІСТОРІЇ, ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

В статті подано основні віхи розвитку вищої бібліотечної освіти в Україні, проаналізовано сучасні концепції вітчизняних науковців щодо удосконалення бібліотечно-інформаційної освіти.

Ключові слова: бібліотечно-інформаційна освіта, вищі навчальні заклади, концепція, модель, професорсько-викладацький склад, науковці.

Активізація процесів європейської інтеграції, розвиток відкритого інформаційного суспільства зумовлює вироблення концептуальної моделі підготовки сучасного бібліотекаря та бібліотекаря майбутнього. На нашу думку, вивчення та глибокий аналіз еволюціонування бібліотечно-інформаційної освіти,